

Opettajan uranaikaisen arviointiosaamisen kehittyminen

eNORSSI

Ulla Ilomäki-Keisala
Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu

ulla.ilomaki-keisala@helsinki.fi

040-189 8959

Tervetuloa!

Koulutusosio 2

klo 8:30–15:00

Aamukahviporinat

- Etsikää pöytäryhmä, jossa ei ole oman koulunne tai yksikkönne edustajia.
- Esittäytykää toisillenne.
- Kertokaa kuulumisianne ja keskustelkaa oppimisen arviointiin liittyvistä kysymyksistä. Esimerkiksi:
 1. Mitkä oppimisen arviointiin liittyvät asiat pohdituttavat tällä hetkellä koulussanne?
 2. Miten arviointiajattelunne tai –osaamisenne on muuttunut koulutusosion 1 jälkeen?
 3. Mikä on kehittämistehtävänne aihe ja miten tehtävä on edistynyt koulutusosion 1 jälkeen?

Koulutuspäivän ohjelma

Helsingissä 6. – 7.2.2019

klo 8:30–9:00	Aamukahvi
klo 9:00–9:15	Tervetuloa!
klo 9:15–12:00	Esimerkkejä oppimisen arvioinnista
klo 12:00–13:00	Lounas (omakustanteinen)
klo 13:00–13:45	Kehittämistehtävien esittelyä,
vertais- ja ryhmäarviointia
klo 14:00–14:45	Kehittämisehdotuksia oppimisen
arviointiin Karvin arviointien pohjalta,
Elina Harjunen
klo 14:45–15:00	Palautekysely ja päivän koonti

Täydennyskoulutuksemme tavoitteet

Opettajan uranaikaisen
arviointiosaamisen kehittyminen
koulutusosiot 1–3

2018–2019

Täydennyskoulutuksemme tavoitteet (1)

1. Jakaa tutkimusperustaista tietoa arvioinnista ja kehittää opetustoimen henkilöstön laaja-alaista opetussuunnitelmaosaamista arvioinnin osalta niin työyhteisö- kuin yksilötasolla uran eri vaiheissa.
2. Antaa laadukasta täydennyskoulutusta, vastata huoleen koulutuksen eriarvoisuudesta ja pyrkiä vaikuttamaan opetustoimen henkilöstön ja oppilaiden osaamistason nousuun kaikkialla Suomessa.
3. Kehittää alueellista ammatillista verkostoyhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.
4. Perehdyttää koulutettavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden normeihin sekä arviointikulttuurin ja -ajattelun muutoksiin.
5. Tutustuttaa ja perehdyttää koulutettavat oppimisen arvioinnin menetelmiin ja materiaaleihin.
(vrt. esimerkiksi itse-, vertais- ja ryhmäarviointi)

Täydennyskoulutuksemme tavoitteet (2)

6. Kehittää oppimisen aikaisen eli formatiivisen arvioinnin erilaisia tapoja, perehtyä oppimisprosessin arvioinnin taitoihin ja menetelmiin ja tarkastella oppimista arviointina.
7. Suunnitella, miten oppimista tukevaa, edistävää, ohjaavaa palautetta annetaan oppilaalle ja huoltajalle nivelvaiheissa.
8. Perehdyttää kriteeripohjaiseen arviointiin ja antaa välineitä soveltaa sitä eri oppiaineissa ja päättöarvioinnissa.
9. Pohtia oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arviointia.
10. Kehittää monialaisten oppimiskokonaisuuksien arviointia osana oppiaineiden arviointia.
11. Arvioida opetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista (L 1–7).
12. Tarkastella koulun arviointia, opettajan itsearviointia ja oppimisen arvioinnin tulevaisuutta.

Täydennyskoulutuksemme sisällöt

Opettajan uranaikaisen arviointiosaamisen kehittyminen
koulutusosiot 1–3

2018–2019

1. Mitä arviointi on? – Tutustu ja kerta!

- Esitellään hankkeen tavoitteet, sisällöt ja kehittämistehtävä.
- Tutustutaan arvioinnin nykytilaan tutkimusten, raporttien, kirjallisuuden ja asiantuntijalausuntojen perusteella.
- Saadaan ajankohtaista tietoa arvioinnin nykytilasta.
- Hahmotetaan, mitä peruskouluissa tulee tehdä arvioinnin suhteen syksyn 2018 aikana.
- Perehdytään perusopetuksen ops:n perusteiden luvun kuusi normeihin, käsitteisiin ja arviointikulttuurin muutoksiin.
- Keskitytään oppimisen aikaiseen arviointiin: palautteen antaminen, itse- ja vertaisarviointi, formatiivinen ja summatiivinen arviointi.
- Käydään läpi ydinkysymyksiä arvioinnin kehittämistyössä: opettaja arvioinnin asiantuntijana.
- Tuetaan osallistujien arviointiajatteluun liittyvän ajattelun ja arviointitoiminnan kehittymistä tarkastelemalla, millaisia arvioijia olemme.
- Pohditaan arvioinnin dialogisuutta ja tavoitetietoisuuden merkitystä prosessissa.
- Vertaillaan arviointia ala- ja yläkoulussa.
- Kehittämistehtävä aloitetaan: tiimi, aihe, tapa ja ajoitusuunnitelma.

2. Mitä ja millaisia arvioinnin menetelmiä ja materiaaleja on? – Kokeile ja kehitä!

- Saadaan ajankohtaista tietoa arvioinnin nykytilasta.
- Hahmotetaan vuosikellon tapaan, mitä peruskoulun vuosiluokilla 1–9 tulee tehdä arvioinnin suhteen kevään 2019 aikana.
- Tutustutaan monipuolisiin arviointimenetelmiin ja -materiaaleihin.
- Tutkitaan case-esimerkkien avulla itse- ja vertaisarviointia sekä perehdytään arviointiin nivelvaiheissa.
- Luodaan yhteistä ymmärrystä ja käsitystä siitä, miten kriteeriperustainen arviointi on käytössä ala- ja yläkoulussa eri oppiaineissa.
- Tarkastellaan työskentelyn arviointia eri oppiaineissa.
- Perehdytään oppiaineiden arviointiin.
- Pohditaan sekä ”kurssiarvioinnin” että päättöarvioinnin toteutusta ja niiden kehittämistä yläkoulussa.
- Osallistujat esittelevät kehittämistehtävänsä ja arvioivat suunnitelmansa etenemisen nykyhetkestä syksyyn 2019.

Pohdittavaksi koulutusosiossa 2

- Mitä peruskoulun vuosiluokilla 1–9 tulee tehdä arvioinnin suhteen kevään 2019 aikana?
- Miten itse-, vertais- ja ryhmäarviointi sujuu?
- Mitä arviointimenetelmiä ja -materiaaleja käytetään?
- Miten työskentelyn arviointi sujuu eri oppiaineissa?
- Miten annetaan nivelvaiheessa ohjaavaa palautetta?
- Miten hyvin kriteeriperusteinen arviointi on jo käytössä eri oppiaineissa ala- ja yläkoulussa?
- Mitkä asiat pohdituttavat lukuvuosiarvioinnissa?
- Mitkä asiat pohdituttavat päättöarvioinnin suhteen yläkoulussa?
- Mikä on arvioinnin nykytilanne? ”Missä mennään?”

3. Miten arviointia kehitetään? — eNORSSI

Kehitä, arvioi ja johda!

- Reflektoidaan koulutuksen tähänastisia vaikutuksia.
- Käydään läpi kolmannen moduulin tavoitteet ja sisällöt.
- Saadaan ajankohtaista tietoa arvioinnin nykytilasta.
- Esitellään koulutuksen aikana tehdyt kehittämistehtävät workshopeissa ja annetaan vertaisryhmäpalautetta.
- Hahmotetaan vuosikellon tapaan, mitä rehtorin, opettajien ja oppilaiden tulee tehdä arvioinnin suhteen syksyn 2019 aikana.
- Suunnitellaan, miten huoltajille annetaan arviointipalautetta.
- Tarkastellaan arviointia opetuksen järjestäjän/koulun opetussuunnitelmassa, strategiassa, lukuvuosisuunnitelmassa ja koulun arjessa.
- Pohditaan pedagogisen johtamisen merkitystä.
- Tarkastellaan ja arvioidaan, miten koulun arviointikulttuurin muutokset ovat toteutuneet koulutuksen aikana.
- Pohditaan arvioinnin tulevaisuutta.
- Hahmotetaan, miten arvioinnin kehittäminen jatkuu koulutuksen jälkeen alueellisesti eri verkostoissa.
- Osallistujat täyttävät sähköisen palautekyselyn.

Millaisia kysymyksiä osallistujat pohtivat koulutusosiossa 1?

Pohdintaa koulutusosiossa 1

- padlet.com/ulla_ilomaki_ke/10102018

Osallistujia pohdituttavia asioita mm:

- Yhtenäisen arviointikulttuuri, siihen sitouttaminen ja sitoutuminen
- Arviointiajattelun muutokset ja arvioinnin tasa-arvoisuus
- Formatiivinen arviointi ja sen dokumentointi
- Kodin ja koulun yhteistyö
- Monialaiset oppimiskokonaisuudet ja niiden arviointi
- Laaja-alainen osaaminen L1–7

Esimerkkejä oppimisen arvioinnista

www.ops2016.fi

www.enorssi.fi

Tehtävät

Tee esityksen aikana muistiinpanoja.

1. Mitä ja miten voisit hyödyntää esitystä tai osaa siitä omassa arjen koulutyössäsi?
2. Miten esitys vaikuttaa tähänhetkiseen arviointiajatteluusi tai -osaamiseesi?
3. Mitä asioita jäit pohtimaan?

<http://www.ops2016.fi/ops2016/arviointi2018.html>

Flinga.fi

1. Avaa selain.
2. Kirjoita osoitteeksi **flinga.fi**
3. Kirjoita koodi.

JOIN A SESSION

ACCESS CODE **EYFQAZG** >

4. Send: Kirjoita kommenttisi ja paina send.

Mitä arviointi on?

Asiantuntijan puheenvuoro:

Päivi Atjonen

Asiantuntijan puheenvuoro (1)

Päivi Atjonen – 112 apua arviontiin: Kehittävä arviointi

<https://www.youtube.com/watch?v=L0Yhs7xha-0&t=10s>

(5:18 - 11:44)

Arviointi voi olla luonteeltaan

1. vallankäyttöä tai **tuen** antamista
2. luokittelevaa tai **ohjaavaa**
3. feedback- tai **feedforward**-luonteista
4. ongelma- tai **vahvuuslähtöistä**
5. typistävää tai **voimaannuttavaa**
6. yhdenmukaisuutta tai **erilaisuutta** edistävää
7. kilpailu- tai **tehtäväkeskeistä**

Asiantuntijan puheenvuoro (2)

Hyvä arviointi – numeroita, kokeita ja virheitä vai jotain muuta?

Professori Päivi Atjonen ja sivistystoimenjohtaja Mikko Saari

<https://www.facebook.com/valteri.fi/videos/604399270012411/>

Kriteeriperusteinen arviointi

Najat Ouakrim-Soivio
Oppimisen ja osaamisen arviointi
2016

Kriteeriperusteinen arviointi (1)

- Arviointikriteerit on määritelty etukäteen, ja ne perustuvat opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin.
- Arviointikriteeri = ”mittari tai mittatikku”, jolla osaamisen tasoa kuvataan
- Arviointikriteeri = vaatimustaso, jonka perusteella osaamista arvioidaan.
- Kriteereihin perustuvan arvioinnin keskeisimpiä tavoitteita on luoda järjestelmä, jossa arvosanan antamisella mitataan sitä, miten oppilas hallitsee etukäteen määriteltyjä tieto- ja taitoalueita.

Najat Ouakrim-Soivio, Oppimisen ja osaamisen arviointi. 2016.

Kriteeriperusteinen arviointi (2)

- Kriteeriperusteisen arvioinnin periaatteena on, että henkilön suoritusta ei arvioida suhteessa muiden suorituksiin, vaan sen perusteella, kuinka hyvin suoritus vastaa ennalta määritellyjä kriteereitä.
- Kriteeriperusteisessa arvioinnissa toiminnan laatua ja tuloksia siis verrataan yhdessä sovittuihin kriteereihin.
- Kriteerit ovat tavoitteista operationalisoituja arvioinnin välineitä.
- Asetetut tavoitteet ovat niitä, joissa onnistumista tai joiden saavuttamista kriteereiden avulla mitataan tai arvioidaan.
- Kriteereihin perustuvaa arviointia on pidetty oikeudenmukaisena ja oppilaalle reiluna.

Najat Ouakrim-Soivio, Oppimisen ja osaamisen arviointi. 2016.

Esimerkki paikalliselta tasolta kriteeriperusteisen arvioinnin konkretisoimiseksi ja arjen työvälineeksi

Jyväskylän kaupunki

Jyväskylän kaupungin taitotasot

Jyväskylän kaupunki

- Ops:ssa arviointi perustuu tavoitteisiin ja kriteereihin.
- Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkasteleminen suhteessa tavoitteisiin, on tärkeä osa opiskelua.
- Jyväskylässä on laadittu kriteeriperusteisen arvioinnin tueksi laadullisia kuvauksia osaamisen ja oppimisen edistymisen tasoista eri oppiaineissa vuosiluokkakokonaisuuksille 1–2, 3–6 ja 7–9.
- Kuvauksia kutsutaan taitotasoiksi.
- Taitotasojen kuvauksilla tavoitellaan yhteistä käsitystä opetuksen tavoitteista, taidoista sekä osaamisen laadusta.
- Taitotasotaulukko toimii sekä oppimisen edistymisen että osaamisen tason kuvauksena, arvioinnin apuna sekä välineenä kertoa arviointien tulokset käyttäjille.

<https://peda.net/jyvaskyla/pok/oppilasarviointi/t>

Nivelvaiheen arviointi

Erja Vitikka

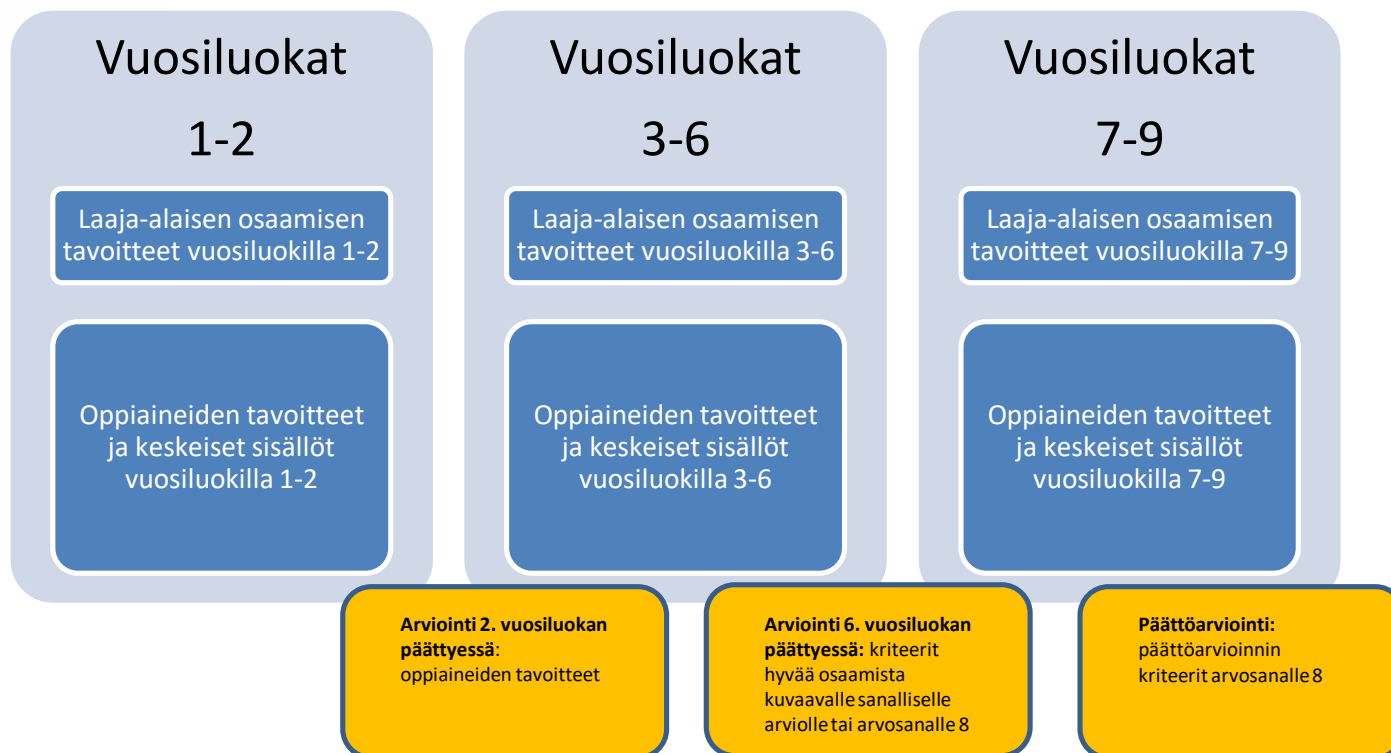

Oppimisen arviointi

- Arviointi opintojen aikana
- ▶ Osaamisen tason arviointi lukuvuoden päätteeksi
- Päätösarviointi ajoittuu vuosiluokille 7-9

Oppimisen arviointi nivelkohdissa

Arviointi 2. vuosiluokan päättyessä

- Oppilaalle annetaan **lukuvuositodistuksen lisäksi** myös muuta **ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla**
- Tavoitteena on tuoda esiin **oppilaan vahvuuksia oppijana** ja vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota
- Kuhunkin oppiaineeseen määritelty **oppiainekohtaisia valmiuksia kuvaavat arvioinnin kohteet**
- Toisen vuosiluokan päätteeksi **ei ole määritelty arvioinnin kriteereitä** todistusarvosanojen antamisen perustaksi sillä niiden merkitys on tässä vaiheessa vähäinen
- Lukuvuositodistuksessa ilmaistaan, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet **oppiaineissa**

Arviointi 6. vuosiluokan päättyessä

- Oppilaalle annetaan **lukuvuositodistuksen lisäksi** myös muuta **ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla**
- Kuudennen vuosiluokan lopussa palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti **oppimisen taitojen ja työskentelytaitojen edistymiseen**
- Paikallisen arviointityön tueksi **valtakunnalliset arvioinnin kriteerit** oppiaineittain hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai arvosanalle 8
- **Opettajan tulee käyttää kriteerejä** antaessaan oppilaalle sanallisen arvion tai numeroarvosanan **kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistukseen.**

Esimerkki nivelvaiheen ohjaavasta palautteesta kuudennella vuosiluokalla

Kevätlukukausi 2019

Nivelvaiheen palaute esimerkki 6.lk (1)

1. Oppilaan vahvuudet

2. Oppilaan oppimisen taidot: kehittyminen ja edistyminen (OPS)

- kyky selviytyä yleisiä taitoja vaativista tilanteista
- kyky ottaa vastaan oppimishaasteita
- kyky työskennellä ja jatkaa työskentelyä, kun tehtävät ovat oppilaalle haastavia tai vaativia
- kyky kestää ja sietää pettymyksiä
- kyky nauttia omasta osaamisesta, oppimisesta ja uusista haasteista
- opiskelumotivaation tukeminen
- mahdolliset tuen tarpeet

vrt. Opetushallituksen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016 (s. 49 – 50 ja s. 53) ja Najat Ouakrim-Soivio, Oppimisen ja osaamisen arviointi. Otava 2016. (sivu 89)

Nivelvaiheen palaute esimerkki 6.lk (2)

3. Työskentelytaidot: kehittyminen ja edistyminen (OPS)

- itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taidot
- taito suunnitella omaa työtään / työskentelyään
- taito säädellä omaa työtään / työskentelyään
- taito arvioida omaa työtään / työskentelyään
- taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen
- taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa

4. Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen: kehittyminen ja edistyminen (OPS)

- vrt. arviointikeskustelu tammikuussa 2019
- opiskelumotivaation tukeminen
- mahdolliset tuen tarpeet

Nivelvaiheen palaute esimerkki 6.lk (3)

5. Käyttäytyminen: kehittyminen ja edistyminen

- vrt. oppilaan itsearviointilomake ja arviointikeskustelu tammikuussa 2019

6. Parhaat muistot ja ”tärkeät sanat” kuluneelta lukuvuodelta tai menneiltä lukuvuosilta

Nivelvaiheen palaute esimerkki 6.lk (4)

Vahvuudet	Oppimaan oppimisen taidot: kehittyminen ja edistyminen (OPS)	Työskentelytaidot: kehittyminen ja edistyminen (OPS)
Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen: kehittyminen ja edistyminen (OPS)	Käyttäytyminen: kehittyminen ja edistyminen	Parhaat muistot ja ”tärkeät sanat” kuluneelta lukuvuodelta tai menneiltä lukuvuosilta

Pohdittavaksi

- Nivelvaiheen palaute ennen yläluokille siirtymistä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.
- Miten oppilaan arviointiosaaminen siirtyy yläluokille?

Kysymyksiä ja vastauksia

Vastauksia osallistujien
”suoriin kysymyksiin”

Kysymyksiä ja vastauksia (1a)

Kysymys 1:

Riittääkö lukuvuositodistukseen oppiaineiden kohdalle arviointimerkinnäksi *hyväksytty/hylätty tai numeroarvosanat 4 - 10 tai sanallisessa arvioinnissa erinomainen, kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, välttävä, heikko, hylätty tms.?*

Ja voiko lukuvuositodistuksissa käyttää opetuksen järjestäjän päätöksellä jotain muita "sanoja" kuvaamaan osaamisen tasoa esim. *tavoitteet saavutettu, tavoitteita ei ole saavutettu, harjoittelet vielä tms. (ks. dia 1b)?*

Kysymyksiä ja vastauksia (1b) ^eNORSSI

Vastaus kysymykseen 1:

- Muista: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on ohjeet eri asioista ja tiedoista, jotka tulee löytyä todistuksista. Lukuvuositodistuksista ”ei pidä löytyä sellaista, mikä sinne ei kuulu”.
- Kaikki oppiaineet arvioidaan.
- Minimivaatimus on hyväksytty / hylätty. Mutta on hyvä pohtia paikallisella tasolla, mitä merkintä hyväksytty tai hylätty kertoo oppilaalle ja huoltajalle (vrt. Matematiikka hyväksytty).
- Numeeriset arvosanat 4 - 10 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.
- Sanalliset arvioinnit opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti esimerkiksi erinomainen, kiitettävä, hyvä, tyydyttävä, välttävä, heikko.
- Jos lukuvuositodistuksessa lukee Tavoitteet saavutettu / Tavoitteita ei ole saavutettu/ Harjoittelet vielä, täytyy tarkentaa, **miten tavoitteet on saavutettu**. Esimerkiksi: Tavoitteet saavutettu kiitettävästi.

Kysymyksiä ja vastauksia (2a)

Kysymys 2:

Miten opetustoimen henkilöstö toimii esimerkiksi seuraavanlaisessa tilanteessa?

Useissa peruskouluissa järjestetään arviointikeskusteluita tai oppimiskeskusteluita vuosiluokilla 1-9 (väliarviointi). Keskusteluun osallistuvat oppilas, huoltaja ja opettaja. Oppilaat täyttävät ennen sitä esim. paperilla tai sähköisesti itsearviointikaavakkeen tms., jonka perusteella keskustelu käydään oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Pitääkö arviointikeskustelukaavakkeet dokumentoida ts. kopioida tai skannata koululle talteen, jos koulussa käytetään monisteita eikä sähköisiä välineitä? Pitääkö arviointikeskustelun päivämäärä kirjata esimerkiksi wilmaan? Millä tasolla dokumentointia tehdään (vrt. esim. eri oppiaineissa prosessi ja produkti)?

Kysymyksiä ja vastauksia (2b)

Vastaus kysymykseen 2:

- Opetuksen järjestäjän päätöstä noudatetaan.
- Opetussuunnitelman perusteissa ei ole uutta velvoitetta tuottaa tai arkistoida mitään lisää.
- On kuitenkin huomioitava Kuntaliiton hallinnolliset ohjeet, joissa ohjeistetaan asiakirjojen säilyttämiseen.
- Arviointikeskustelun päivämäärän voi kirjata wilmaan.

Kysymyksiä ja vastauksia (3a)

Kysymys 3:

Milloin päättöarvioinnin uudet kriteerit tulevat käyttöön (vrt. Opetushallituksen tiedote 31.10.2018)?

https://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/perusopetuksen_arvioinnista_tasa-arvoisempaa_-_useammalle_arvosanalle_yhteiset_kriteerit

Kysymyksiä ja vastauksia (3b)

Vastaus kysymykseen 3:

- OPS:n lukua 6 tarkennetaan kevään 2019 aikana ja pyritään siihen, että muutokset olisivat käytössä elokuussa 2019 eli 1.8.2019 alkavana lukuvuotena.
- Opetushallitus tarkentaa lukua 6 niin, että paikallista lisätyötä ei tule.
- OPS:n linjaukset eivät muutu esim. päättöarvioinnissa.

Kysymyksiä ja vastauksia (4a)

Kysymys 4:

Mitkä asiat tai alaluvut Opetushallitus tarkentaa luvun 6 osalta ja milloin (vrt. yle.fi 18.12.2018)?

Kysymyksiä ja vastauksia (4b)

Vastaus kysymykseen 4:

- Luvun 6 osalta tarkennetaan arvioinnin tehtävää ja periaatteita, jotta formatiivinen arviointi ja summatiivinen arviointi hahmottuvat ja selkiytyvät tekstistä paremmin.

Kysymyksiä ja vastauksia (5a)

Kysymys 5:

Koulutusosiossa 1 englannin opettaja kysyi seuraavaa:

”Oppilas on valinnut valinnaisaineeksi yläkoulussa englannin kurssin. Saako oppilas valita ottaako kurssista arvioinniksi hyväksytty tai arvosanan? Vaikuttaako valinnaiskurssin arvosana englannin päättöarvosanaan?”

Kysymyksiä ja vastauksia (5b)

Vastaus kysymykseen 5:

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 6. Lue Opetussuunnitelman perusteista 2016 sivun 58 alareunan teksti.

- Oph:n asiantuntija valinnaisia aineita koskevissa asioissa Annamari Kajasto.

Kysymyksiä ja vastauksia (6a)

Kysymys 6:

Miten arvioidaan S2:ta? Tekeekö jokainen kunta oman todistusohjan vai onko jonkinlainen malli olemassa?

Kysymyksiä ja vastauksia (6b)

Vastaus kysymykseen 6:

- S2-ohjeet Opetushallituksen sivulla kohdassa *Usein kysyttyä* S2-oppimäärästä:

https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat/perusopetuksen_s2_oppimaara

- Oph:ssa S2-oppimäärän asiantuntijat ovat opetusneuvokset Katri Kuukka ja Leena Nissilä.

Kysymyksiä ja vastauksia (6c)

Vastaus kysymykseen 6:

- Tutki S2-esimerkkiä materiaalissa Arvioinnin ABC, Ohje alakoulun arviointiin Oulun kaupungissa, sivu 18:
- https://www.ouka.fi/documents/1257266/3895590/ArvioinninABC_2018.pdf/71bad279-4436-4208-9b6d-35d142b1e720

Päätöarviointi

Erja Vitikka
Opetushallitus

Päätöarviointi

- Päätöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä **saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet**
- **Ajoittuu** oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmasta riippuen **vuosiluokille 7, 8 tai 9**
- Taide- ja taitoaineissa päätöarvioinnin ajankohta voi vaihdella myös oppilaskohtaisesti valinnoista riippuen
- **Päätöarvosanaa ei muodosteta** suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jakso- tai lukuvuositodistusten **arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella**
- Päätöarvioinnin yhtenäisyyden ja päätöarvosanojen vertailukelpoisuuden vahvistamiseksi jokaiseen oppiaineeseen on määritelty **päätöarvosanan muodostumista ohjaavat periaatteet sekä päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8.**

Päätöarviointi

- Päätöarvioinnin lähestyessä opettajien tehtävänä on lukuvuoden vielä ollessa käynnissä antaa oppilaille paitsi tietoa suoriutumisen nykytilasta ja -tasosta myös oppimista eteenpäin ohjaavaa arviointipalautetta.
- Samoin tulee huolehtia siitä, että oppilaat ja huoltajat ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päätöarvioinnin kriteereistä.

Päättöarvosanan korottaminen

- Perusopetuksen lainsäädännössä tai valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa ei ole säännöksiä tai määräyksiä arvosanojen korottamisesta.
- Ainoastaan hylätystä vuosiluokan suorituksesta on perusopetusasetuksessa säännös, jonka mukaan oppilaalle tulee antaa mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot.
- Kun oppilas on vielä koulussa, koulu voi järjestää mahdollisuuksia antaa erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttöjä, joiden avulla oppilaat voivat osoittaa parantunutta osaamistaan. Mahdollisuuksia voidaan antaa normaalin opetuksen yhteydessä sekä erillisissä näyttötilaisuuksissa.

Päättöarvosanan korottaminen

- Lisänäyttömenettelyt tulisi kirjata opetussuunnitelmaan, jotta pelisäännöt ovat kaikille selviä ja menettelyt yhdenmukaisia
- On tärkeää, että oppilaita kohdellaan tasavertaisesti esimerkiksi saman kunnan eri kouluissa. Tärkeää on myös, että oppilailta ja huoltajilta on hyvissä ajoin tieto sekä arviointiperusteista että siitä, millä osa-alueilla osaamista olisi parannettava ja miten ja milloin siitä voi antaa näyttöjä
- Jo saatuun päättötodistukseen kirjattuja arvosanoja ei voi jälkikäteen lisänäyttöjen perusteella muuttaa tai korjata. Mahdollisesta parantuneesta osaamisesta on hankittava uusi, erillinen todistus. Uuden todistuksen voi saada joko osoittamalla osaamisensa perusopetuslain (38 §) ja -asetuksen (23 §) mukaisessa erityisessä tutkinnossa tai opiskelemalla perusopetuksen lisäopetuksessa (ns. 10. luokka) tai aikuisten perusopetusta antavassa oppilaitoksessa.

Valinnaiset aineet

Erja Vitikka
Opetushallitus

Taide- ja taitoaineiden valinnaisten arviointi

- Täsmennykset perusteisiin tehty 4/2017
- Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit (6 + 5 vvt) ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden opetusta ja ne myös **arvioidaan osana tätä opetusta.**
- **Ovat eri asia kuin valinnaiset aineet (9 vvt)** ja ohjeistus myös opetussuunnitelman perusteissa erilainen
- **Taide- ja taitoaineiden valinnaisista opinnoista ei tule todistuksiin erillistä arviota, kuten valinnaisista aineista**
- Oppilas saa **arvosanan taide- ja taitoaineesta** kaikilla vuosiluokilla, joilla hän sitä opiskelee

Valinnaisten aineiden arviointi

- Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään **2 vvt:n oppimäärän, arvioidaan numeerisesti**
- Oppimäärältään **alle 2 vvt** käsittävät valinnaiset aineet arvioidaan **sanallisesti**
- Sanallisesti arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä **”hyväksytty”**
- Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen oppiaineen syventäviksi opinnoiksi, sen **suoritus voi korottaa** ko. oppiaineen arvosanaa
- Erotetaan toisistaan **oppiaineisiin liittyvät valinnaiset aineet ja muut valinnaiset aineet**

Todistukset

Erja Vitikka
Opetushallitus

Todistukset

- Lukuvuositodistus
- Välitodistus
- Erotodistus
- Päättötodistus
- Erityisessä tutkinnossa suoritetuista opinnoista annettavat todistukset

Todistukset

- Lukuvuositodistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja **oppiaineittain arvio** siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana
- Sanallista arviota voidaan käyttää todistuksissa vuosiluokilla 1-7 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti
- Vuosiluokkien **8-9 todistuksissa käytetään numeroarviointia**
- Valinnaisten aineiden todistusmerkintöihin ei ole tullut muutoksia (2 vvt numeroin, alle 2 vvt hyväksyty-merkintä)
- Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit arvioidaan osana ko. aineiden yhteistä oppimäärää
- Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvio merkitään todistukseen muodossa **uskonto/elämäkatsomustieto** erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistukseen.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaan

Erja Vitikka
Opetushallitus

Opinnoissa eteneminen vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaan (Perusopetusasetus 11 § 3 mom).

- Oppimäärä jaetaan vuosiluokkien sijaan opintokokonaisuuksiksi. Oppiaineiden oppimääristä muodostetaan oppimissuunnitelmaan opintokokonaisuuksia muulla perusteella kuin vuosiluokittain.
- **Kullekin kokonaisuudella määritellään opetuksen tavoitteet ja sisällöt.** Lisäksi on määriteltävä opintokokonaisuuden sisältämän opetuksen tuntimäärä
- Oppilaalla tulee olla riittävät tiedot ja taidot suhteessa edellisen opintokokonaisuuden tavoitteisiin, jotta hän voisi edetä opiskelemaan seuraavaa. Jos hänen tietonsa ja taitonsa eivät ole riittävän hyvät, hän ei vielä siirry eteenpäin.
- Oppilas ei jää luokalleen mahdollisten hylättyjen tai puuttuvien suoritusten vuoksi.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaan (Perusopetusasetus 11 § 3 mom).

- Lukuvuoden päättyessä hän saa todistuksen hyväksytysti suorittamistaan opintokokonaisuuksista ja siirtyy seuraavalle luokalle jatkamaan opintojaan siitä, mihin ne edellisenä lukuvuonna jäivät.
- Oppilas luetaan yhdeksännen vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hänen oppivelvollisuusikänsä täyttyy ja hän eroaa koulusta.
- Oppilas saa 9. luokan päätteeksi lukuvuositodistuksen, johon on merkitty hänen jo hyväksytysti suorittamansa opinnot ja arviot niistä. Oppilas jatkaa seuraavana lukuvuonna opintojaan 9. luokan oppilaana ja saa päättötodistuksen heti, kun perusopetuksen oppimäärä on kokonaisuudessaan hyväksytysti suoritettu.

Tiedotteista

Erja Vitikka
Opetushallitus

5.6.2018:

Opetushallitus laatii tarkemmat kriteerit päättöarviointiin

- Useammalle arvosanalle
- 2020 mennessä
- Yhteistyössä kuntien ja koulujen kanssa
- Hyödynnetään paikallisesti jo tehtyjä kriteeristöjä
- Lähtökohtana edu.fi:ssä julkaistut tukimateriaalit (alle ja yli kahdeksan osaamisen kuvaukset)
- Arvioidaan, tarvitaanko myös alemmille vuosiluokille tarkempia kriteereitä

Toimeenpanon tuki arvioinnin osalta –pohdittavana myös

- Arviointikriteerit useammalle eri arvosanalle nivelkohtiin 2. ja 6. luokan päätteeksi
- Numeroarviointi alkamaan velvoittavana viimeistään 6. luokalta
- Tarkemmat ohjeet lukuvuosiarvioinnille (ajankohdat ja periaatteet)
- Todistusmallit

Arvioinnin kehittäminen paikallisesti

- Pohditaan erityisesti, miten arviointia ja palautteen antamista kehitetään oppimista edistävänä pedagogisena kokonaisuutena.
- Varmistetaan monipuolisten arviointimenetelmien käyttö, arviointiperusteiden yhteinen käsittely ja käyttäminen sekä päättöarvosanojen muodostaminen yhtenäisin perustein.
- Opetuksen järjestäjä seuraa oppimisen arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee arvioinnin kehittämistä.
- Ops-perusteissa paikallisesti päätettävät asiat.

31.10.2018:

Perusopetuksen arvioinnista tasa-arvoisempaa – useammalle arvosanalle yhteiset kriteerit

Opetushallituksen tiedote 31.10.2018:

https://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/perusopetuksen_arvioinnista_tasa-arvoisempaa_-_useammalle_arvosanalle_yhteiset_kriteerit

Kehittämistehtävä

Opettajan uranaikaisen
arviointiosaamisen kehittyminen
koulutusosiot 1–3

Esimerkkejä koulutusosiossa 1 aloitetuista kehittämistehtävistä

- padlet.com/ulla_ilomaki_ke/aiheet

Esimerkkejä osallistujien kehittämistehtävien aiheista:

- Arviointikulttuuri
- Arvioinnin vuosisuunnitelma
- Formatiivisen arvioinnin kehittäminen
- Itse- ja vertaisarvioinnin menetelmät ja materiaalit
- Nivelvaiheen arviointi
- Todistusten päivittäminen
- Digitaalisen arvioinnin kehittäminen (esim. Qridi ja wilma)
- Monialainen oppimiskokonaisuus ja sen arviointi
- Arviointimenetelmien kehittäminen oppiaineissa, S2-opetuksessa tai erityisopetuksessa (esim. HOJKS-oppilaiden arviointi)

Kehittämistehtävän esittely ja kehittävää vertais- tai ryhmäpalaute

Ryhmät pöytäryhmittäin:

- A ja A
- B ja B
- C ja C
- D ja D
- E ja E
- F ja F
- G ja G
- H ja H
- I ja I
- J ja J

kehittävä vertais- tai ryhmäpalaute

- Tavoitteena on kertoa omasta kehittämistehtävästä jollekin toiselle ryhmälle ja saada vertais- tai ryhmäpalautea työn edistymiseksi.
- Esitelkää kehittämistehtävänne vertaisryhmällemme suullisesti (15 min).
 - Aihe
 - Tavoitteet
 - Ajoitussuunnitelma
 - Työnjako
 - Toteutus
 - Haasteet
- Vertaisryhmä kuuntelee esittelyn, esittää kysymyksiä ja antaa palautetta kehittämistehtävän edistymiseksi (15 min).
- Vaihdetaan tehtäviä.

Kehittämistehtävän esittely koulutusosiossa 3 syksyllä 2019

- Tehtävää jatketaan koulutusosion 2 jälkeen.
- Kehittämistehtävä palautetaan sähköisesti ennen koulutusosiota 3: ulla.ilomaki-keisala@helsinki.fi
- Kehittämistehtävä esitetään koulutusosiossa 3.
- Kehittämistehtäviä jaetaan esim. Opetushallituksen Hyvät käytännöt -sivustolla.

Kehittämistehtävästä (1)

- Kehittämistehtävän aihe valitaan koulutusosion 1 aikana.
- Osallistujat voivat valita sopivan kehittämistehtävän itselleen tai ryhmälleen tai työnantaja / opetuksen järjestäjä / rehtori / tai arviointiryhmä on sen asettanut ennen koulutuksen alkamista.
- Kehittämistehtävä aloitetaan koulutusosiossa 1.
- Kehittämistehtävän ajoitussuunnitelma ja toteutus koulutusosioiden 1–3 aikana sovitaan yhdessä ryhmän kanssa.

Kehittämistehtävästä (2)

1. Aiheen valinta, tavoitteet ja aloitus koulutusosiossa 1
2. Ajoitussuunnitelman tekeminen koulutusosiossa 1
3. Työn jaosta ja työtavoista päättäminen
4. Tehtävän aloittaminen
5. Tehtävää jatketaan kaikissa koulutusosiossa ja myös koulutusosioiden 1–2–3 väliaikoina.
6. Koulutusosiossa 3 kehittämistehtävän esittely ja sen palauttaminen sähköisesti ennen viimeistä koulutusosiota 3 osoitteeseen: ulla.ilomaki-keisala@helsinki.fi
7. Kehittämistehtäviä jaetaan esim. Opetushallituksen Hyvät käytännöt -sivustolla.

Kehittämistehtävästä (3a)

Paikallisesti päätettävät asiat:

- Oppimisen arviointia koskevaa opetussuunnitelmaosuutta valmisteltaessa pohditaan erityisesti, miten arviointia ja palautteen antamista kehitetään oppimista edistävänä pedagogisena kokonaisuutena. Paikallisesti varmistetaan monipuolisten arviointimenetelmien käyttö, arviointiperusteiden yhteinen käsittely ja käyttäminen sekä päättöarvosanojen muodostaminen yhtenäisin perustein.
- Valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarvioinnin kriteerit ja päättöarvosanan muodostamisen periaatteet siirretään opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan.

Kehittämistehtävästä (3b)

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa:

- **mitkä ovat arviointikulttuurin kehittämisen mahdolliset paikalliset painopisteet** (muilta osin arviointikulttuurin ja sen keskeisten periaatteiden kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- **miten opintojen aikainen arviointi toteutetaan**
 - opintojen aikaisen formatiivisen arvioinnin ja palautteen antamisen periaatteet, kokonaisuus ja pedagoginen tehtävä oppimisen edistämässä
 - lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi
 - itsearvioinnin edellytysten tukeminen; itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin periaatteet
 - opinnoissa etenemisen, luokalta siirtymisen ja luokalle jättämisen periaatteet ja käytännöt
 - toisen ja kolmannen vuosiluokan sekä kuudennen ja seitsemännen vuosiluokan nivelvaiheisiin liittyvät arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt
 - valinnaisten aineiden arviointi
 - käyttäytymisen arviointi ja sen perustana olevat tavoitteet ja arviointiperusteet
 - todistukset ja niiden antamiseen liittyvät käytännöt sekä sanallisen ja numeroarvioinnin käyttö todistuksissa eri oppiaineissa sekä käyttäytymisen arvioinnissa
 - muut tiedottamisen ja arviointipalautteen antamisen muodot ja ajankohdat sekä yhteistyö huoltajien kanssa
- **miten päättöarviointi toteutetaan**
 - päättöarvioinnin kokonaisuus
 - valinnaisten aineiden arviointi päättöarvioinnissa
 - päättötodistukset.

Esimerkkejä kehittämistehtäväksi

- *paikallisen opetussuunnitelman päivittäminen luvun 6 osalta*
- *kunnan ja/tai koulun arviointikulttuuri – Mitä se on?*
- *koulun, opettajan ja/tai oppilaan arvioinnin vuosisuunnitelma, ”vuosikello”*
- *oppilaan arviointipolku perusopetuksen aikana*
- *palautteen antamisen periaatteet*
- *itse- ja vertaisarvioinnin menetelmät*
- *arviointimateriaalit*
- *oppilaan arviointikirjan tms. kehittäminen*
- *digitaalinen arviointi*
- *nivelvaiheen arvioinnin kehittäminen esim. nivelvaiheen palautejärjestelmän kehittäminen*
- *kriteeriperustainen arviointi*
- *päätösarviointi*
- *sanallisten välitodistusten tai lukuvuositodistusten kehittäminen*
- *opettajan itsearviointi*
- *koulun toiminnan arviointi*
- *arvioinnin johtaminen jne.*

Kehittämisehdotuksia oppimisen arviointiin Karvin arviointien pohjalta

www.karvi.fi

www.ops2016.fi

Tehtävä

- Tutustukaa eri oppiaineiden Karvin arviointien kehittämisehdotuksiin:

www.ops2016.fi > Arviointi

- Mitkä kehittämisehdotuksista voisi olla helpoimpia ottaa huomioon ja toteuttaa arjessa jo tänä keväänä?

Palaute koulutusosioista 2

palautekysely

Koulutusosion 2 palaute

Palautekyselyn linkki:

<https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/94320/lomake.html>

Mediasta poimittua

Mediasta poimittua (1)

Miten uusi ilmiöoppiminen toimii koulussa? (HUOM! Arvioinnista kohdassa 5:36 – 6:43 ja oppilaan tuesta kohdassa 7:44 – 8:48)

<https://areena.yle.fi/1-50049479>

Opetuksen uudistus on lisännyt tasoeroja luokassa, sanovat opettajat Ylen kyselyssä – ”Heikommalla tipahtavat kärryiltä, lahjakkaat ja viitseliäät tekevät ryhmätyöt”

<https://yle.fi/uutiset/3-10606166>

- kyselyyn vastasi 427 opettajaa ja 180 rehtoria (OAJ ja Suomen rehtorit ry)
- kyselyyn vastanneista opettajista 61% on sitä mieltä, että uusi opetussuunnitelma on lisännyt oppilaiden välisiä tasoeroja
- vain 4 % vastanneista opettajista ajattelee, että tasoerot ovat uudistuksen myötä vähentyneet
- kyselyyn vastanneista rehtoreista 56% on sitä mieltä, ettei uudistus ole vaikuttanut oppilaiden tasoeroihin. Heistä neljäsosa ajattelee, että tasoerot ovat uuden opetussuunnitelman myötä kasvaneet.

Mediasta poimittua (2)

Edes opettajat eivät aina ymmärrä nykykoululaisten todistuksia – palkitun opettajan mielestä se on merkki siitä, että jotain on vialla

<https://yle.fi/uutiset/3-10552062>

- Yle kysyi opettajien ammattijärjestön OAJ:n ja Suomen Rehtorit ry:n jäseniltä mielipiteitä todistusten numeroarviointiin, yli puolet vastaajista halusi siirtyä numeroarviointiin aikaisemmin kuin nyt tehdään.
- Noin 600:n Ylelle vastanneen opettajan ja rehtorin mukaan numeroarviointiin siirrytään tyypillisimmin viidennellä luokalla. Varsinkin opettajat toivoivat, että numerot pantaisiin todistuksiin nykyistä aiemmin, keskimäärin neljännellä luokalla.

Matkaevästä arviointiajattelun ja –osaamisen kehittymiseksi

Itä-Suomen yliopiston Joensuun normaalikoulu ja Oulun yliopiston Oulun normaalikoulun Arvot-hankkeen materiaali:

<https://arvot.mobiezine.fi/zine/2/cover>

Tiedottaminen

- www.ops2016.fi
- www.avi.fi
- www.enorssi.fi
- facebook (hakusana **OPS2016**)

Tervetuloa suomenkielisiin koulutusosioihin 3:

Helsinki ke 4.9.2019 ja uusinta 18.9.2019

Oulu to 5.9.2019

Rauma to 5.9.2019

Tampere 5.9.2019

Turku 10.9.2019

Joensuu 12.9.2019

Jyväskylä to 12.9.2019

Rovaniemi to 19.9.2019

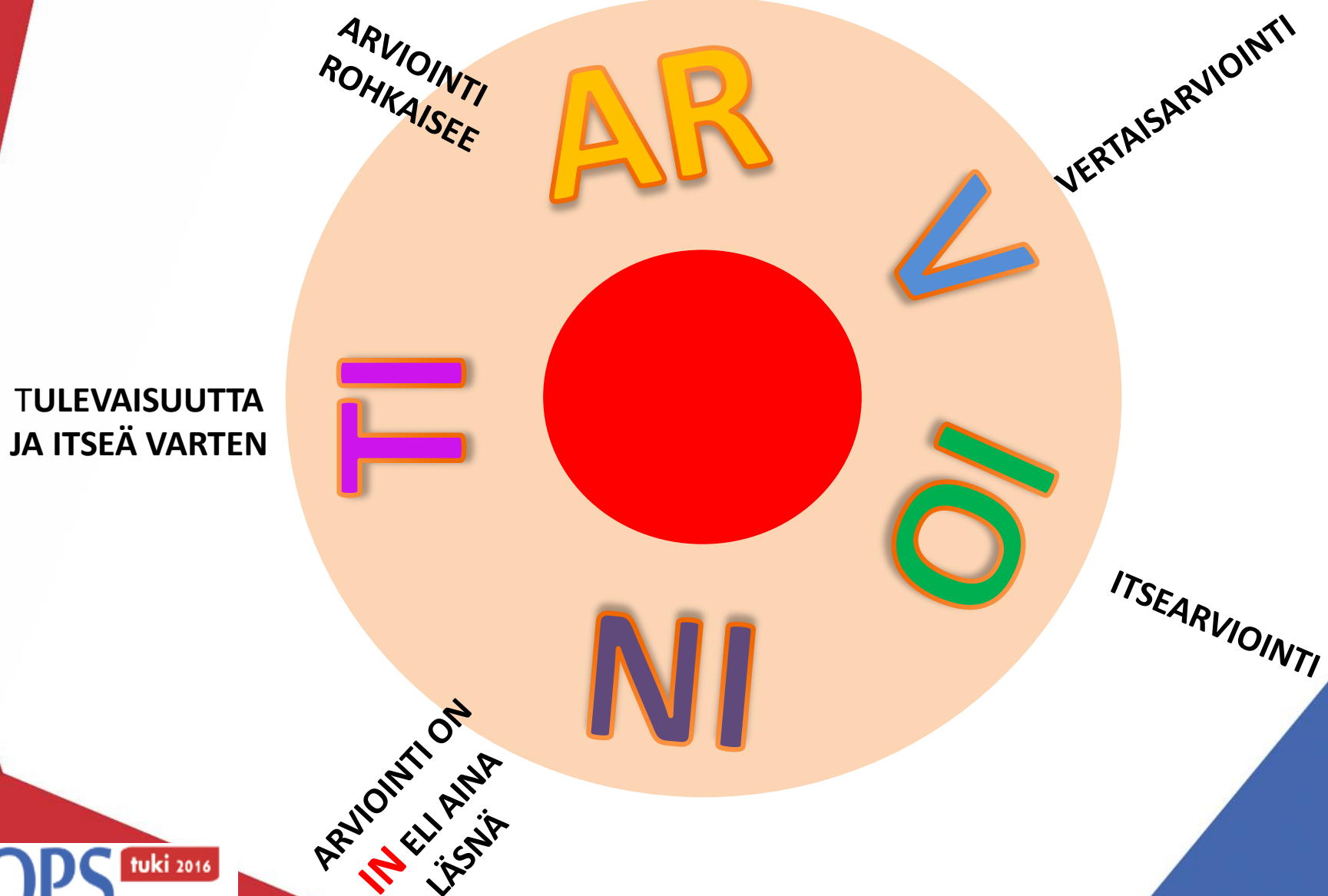
Tervetuloa ruotsinkielisiin koulutusosioihin 3:

Vasa to 12.9.2019

Helsingfors ti 17.9.2019

Kiitos!

Kaikkeen suunnitteluun on liityttävä aina arviointi, seuranta ja kehittäminen

Lähteet (1)

- <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi>
- <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tiedot>
- [https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppilaan arviointi ja todistukset](https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppilaan_arviointi_ja_todistukset)
- [https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma ja tuntijako/perusopetus nyt](https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tuntijako/perusopetus_nyt)
- [https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma ja tuntijako](https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tuntijako)

Lähteet (2)

Atjonen, Päivi. 2015. Kehittävä arviointi kasvatusalalla. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy Juves Print. Kirjokansi

Atjonen, Päivi. Päivi Atjonen – 112 apua arviontiin: Kehittävä arviointi

<https://www.youtube.com/watch?v=L0Yhs7xha-0&t=10s>

Opetushallitus. Usein kysyttyä S2-oppimäärästä:

- https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat/perusopetuksen_s2_oppimaara

Opetushallituksen tiedotteet, Opetushallitus laatii tarkemmat kriteerit päättöarviointiin:

- https://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/opetushallitus_laatii_tarkemmat_kriteerit_paattoarviointiin

Ouakrim-Soivio Najat. 2016. Oppimisen ja osaamisen arviointi. Otava 2016

Vitikka Erja, Opetushallitus, blogi:

- http://www.oph.fi/ajankohtaista/blogi/101/0/miten_paastaan_yhdenvertaisempaan_arviointiin

Vitikka Erja, Opetushallitus, blogi:

- http://www.oph.fi/ajankohtaista/blogi/101/0/viisi_harhaluuloa_perusopetuksen_arvioinnista

Lähteet (3)

Itä-Suomen yliopiston Joensuun normaalikoulu ja Oulun yliopiston Oulun normaalikoulun Arvot-hankkeen julkaisu. 2018:

<https://arvot.mobiezine.fi/zine/2/cover>

Jyväskylän kaupungin opetussuunnitelma, luku 6

- <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/jyvaskyla/luku6>

Jyväskylän kaupunki. Taitotasotaulukot.

- <https://peda.net/jyvaskyla/pok/oppilasarviointi/t>

Jyväskylän normaalikoulun opetussuunnitelma, luku 6:

- <https://peda.net/jyu/normaalikoulu/ops/luku6>

Oulun kaupunki, Arvioinnin ABC, Ohje alakoulun arviointiin Oulun kaupungissa:

- https://www.ouka.fi/documents/1257266/3895590/ArvioinninABC_2018.pdf/71bad279-4436-4208-9b6d-35d142b1e720

Rauman normaalikoulun opetussuunnitelma:

- www.raumannorssi.fi/?Opetussuunnitelma_2016

Rauman normaalikoulun opetussuunnitelma, luku 6:

- raumannorssi.fi/?Opetussuunnitelma_2016__6._Arviointi

Ylöjärven opetussuunnitelma ja arviointikriteerit:

- <https://peda.net/ylöjarvi/opetussuunnitelma/arviointiperusteet>